

ШЫН

Совет Эвилелини Коммунистг партиязыны Тыва область болгаш Кзыл хоорай комитеттерини, ажилчы чоңнар депутаттарыны область Советини органы

1953
и ю л ь
23
ЧЕТВЕРГ
№ 141 (2826)
ӨР133 20 коп.

ОБЛКУУСКОМДА БОЛГАШ СЭКП ОБКОМУНДА: Области колхозтарында, МТС-терде болгаш совхозтарда мал чеминиң белектелиниң талазы-биле социалистг чарыштын чоруп турарынын дугайында (1 арын).
Ниятинни малынга быжыг чем суурун кыска хуусаада, бедик шынарлыг белекээр (1 арын).

КОММУНИСТИГ ПАРТИЯНЫН УДУРТУЛГАЗЫ-БИЛЕ СОВЕТ УЛУС КОММУНИЗМЧЕ БУЗУ-РЕЛДИГ ЧОРУП ОРАР (2 арын).
И. Принцев.—Методуг сеткүүлери чагылып, алардан өөренир (2 арын).
С. Алет.—Бо хүнгү Чоон-Терек (3 арын).

С. Сдобнов.—Колхозтун хуваашпас фондузу деп чүл? (3 арын).
Школаларны өөредилге чылынга улугерлиг белектер турар (4 арын).
Т. Ломанов.—Артиль Уставынын үрээшчинерин чайладыр (4 арын).
Е. Лубошикова.—Өвренкичлерни школаже чорударынга белекээр (4 арын).
Кореяда болушкуннар (4 арын).

Партия организацияларынга отчёттар болгаш соңгулдалар

СЭКП Уставы болгаш бистин партиязыстың Тён Комитетиниң сөөлү пленуму партиязыны организацияларындан партиязы-организастыг болгаш партиязы-политиктиг ажилдары улам экиждерин, коллективтиг удуртулганын принципин шынтыгы сагырыг болгаш шүгүмчүледи, ылангы адаандан шүгүмчүледи хөгжүдери, ажил-агый культура тургузушкунуну тодаргай сорулгаларын шийтирилээринге партиязы массаның идепкейин бедидери негээн. Ол сорулгалары күүседиринге партиязы организацияларының отчёт-сонгулдалыг хуралдары улуг рольду ойнар.

Амгы үед бистин областын партиязы эге организацияларынын отчёт-сонгулдалыг хуралдары болуп эрттир турар. Калбак партиязы масса болза, боттарынын удурткучуларының отчёттары диннаарынын, четпестери шүгүмчүлээриниң оруу-биле, оларны удуртук ажилга сонгуурунун азы сонгуузунынын оруу-биле ук удурткучуларынын ажил-чорудулганын хынап турарлар.

Партия эге организациялары СЭКП-ниң XIX съездинизин шийтирилген амдыралга боттандырмышаан, организас талазы-биле улам быжыгып, партиязы-организастыг болгаш партиязы-политиктиг ажилдын дуржуглазын чыып алганнар. Ажил-агый сорулгалары шийтирилээринге оларнын сабдары улгатак.

Чаа-Хөл районуң Кара-Суг бүдүрүлгезинде партиязы организациязының отчёт-сонгулдалыг хуралы организастыг болгаш бедик идеялыг денделге эртен. Партия организастызынын секретары эш Токарев отчёт илеткелди чогуур үезинде белекээр база ону партиязы баштай чугаалашкан болгаш бадылаан. Партиязы-орунуң кежигүннери илеткелге чыгарталары болгаш немелдерини кириген. Хуралга калбарган шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел партиязы организациязынын, оң бюрозунун ажилында четпестери илерединге, ол четпестери узуткаарынын тодаргай хемчеглерин айтырынга дузалаан. Отчёттуг хуралга олурушканынын 30 ажыг хуузу санал берген.

Көдээ ажил-агыйда кол сорулга—бүгү тарылга культуларынын дужу тутуун бедидер, ниятинин мал ажилынын баш санын өстүрери-биле кады оон продуктулуун дыка бедидер дээш демиселини айтырылары көдээниң коммунистериниң кичээнигэиниң төвүнде турар. Мал чеминиң белектелинде, күсүк дүжүт ажаап алышыкыныга белекелде болгаш колхоз тудуунга четпестери илеретпишаан, чоокку сорулгаларны күүседиринге колхозчуларының бүгү күжүн коммунистер мобилизастап турарлар.

Тес-Хем МТС-тин партиязы организастызының отчёт-сонгулдалыг хуралына шүгүмчүлел чиди-биле калбарган. МТС-тин ажил-чорудулганына холбашкан айтырылары партиязы хуралына чугаалажып көөрүн партиязы организастызынын секретары эш Шипилин организаставайн турган деп коммунистер шүгүмчүлээ. Механизаторлар ортузунга күш-ажылдын сагыга чурумун быжылдар, социалистг чарышты калбартыр, техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажилгаар хемчеглерин алыры партиязы организастызы сонгууравайн келген. Политик-кижизидилге-

Н. Г. Чернышевскийниң төрүтүнгөн хүнүнден бээр 125 чыл болганынга

ЛЕНИНГРАД. Улуг орус чогаалчы болгаш революшчу демократ Н. Г. Чернышевскийниң төрүтүнгөн хүнүнден бээр 125 чыл оюм калбаа-биле демдеглээринге Ленинградчылар белектелип турар.

Н. А. Некрасовтун турсакаал музейинде ажытылган делгелени хей санниг көрүкчүлөр улуг сонгуурага-биле көрүп турар. Мында «Чүнү кылыр?» деп романның хол-биле бизжээни, оон бирги үндүрүлгезин болгаш өске-даа чогаалдарын делгээни. Ол ышкаш совет эрге-чагырганың чылдарында улуг чогаалчыны парлагынын номнарын делгеп салган.

Бо бажың Чернышевскийниң дугайында хейнү сагындырып турар. Бо бажыңга Некрасовтун «Современник» деп сеткүүлүнүн редакциясы турган, мааза «Орус литература» ның голчылу үезиниң очерктерин, «Чүнү кылыр?» деп романны болгаш Чернышевскийниң өске-даа чогаалдарын парлап турган. Бо өрөөндерге Николай Гаврилович чогаал бижиш, мааза орус литератураның муракчы төлөөлекчери-биле ужуражып турган.

ССРЭ-нин эртемнер Академиязынын орус литература институтунда Чернышевскийниң автобиографтары чыдынган, улуг чогаалчынын туусту уран-чечен чогаалдарынын бол-

гаш публицисттик ажилдарынын корректуралары шыгжатылып чидар.

Н. Г. Чернышевскийниң амдыралынын болгаш ажил-чорудулганынын дугайында илеткелдерин болгаш лекцияларын Ленинградтын клубтарында болгаш лекторийлери-нде чорудуп турар. Чогаалчынын чогаал ажилына алдар болдурган элээн каш шийилге ажилдарын литература шийилчекчилери болгаш төөгүчүлөр доосканнар. Свердловский районуң улуг революшчу демократтың ады эдилээн библиотекага «Н. Г. Чернышевский»-улуг революшчу болгаш патриот», «Н. Г. Чернышевскийниң литературжу ажил-чорудулганынын дугайы» болгаш өске-даа темаларлыг лекциялар болган. Улуг чогаалчынын Сибирь шөлүлгезинге тургаш бизжээни «Пролог» деп романын күрүнениң политиктиг литература үндүрүчүдери массалыг тираж-биле парлап үндүргөн. Ленинниң комсомол аттыг Ленинградтың театры «Чүнү кылыр?» деп романын өзүтаар «Чаа кижилер» деп шийин тургускан.

Чернышевский кудумчузу эде чарыткан болгаш хоорайнын чараш магистральдарынын бирээни апарган.

(СЭТА).

Казахстанда тараа кезилдези

АЛМА-АТА. Казахстан тараа ажаап алышыкыны удам-на калбарып турар. Барын-Казахстан областын Джамбекский районуң Сталин аттыг колхозу июль 13-те бирде дугаар чүс-чүс центнер тарааны күрүнүге дузаган.

Дүжүт ажаап алышыкыны хуусаазын кыска хуусаада болгаш бедик шынарлыг эрттирер дээш, ажил нормазын ажыг күүседир дээш чарыш комбайнчыларынын ортузунда улам калбарып турар.

Мурнуу-Казахстан областын «Чим-Курган» совхозунун механизаторлары тараа кезилдезиниң 15 хүнериниң дургузунда дөрт комбайнар-биле 1250 гектар черин тарааны ажаап алган. Комбайнчылар

Катчиев биле Семенов олар 360—360 гектар тарааны кестиргеннер. Оларнын эчтегге кылыр ажилынын нормазы 11 гектар турда олар ортумаа-биле 24 гектарны кестирип турар. Бо чедикшинер болза, ажаап алышыкыга күш-ажыл организастыг эки бодал кылганынын түнели болур.

МТС-терини, совхозтарны ажилдакчыларынын, колхозчу рационализаторларынын эгелечи бодалдары хошу шаанында аар ажилдарны механизастарычте угланган. Чүгле республиканын мурнуу чүгүнде 337 шаанын электрижикте болгаш механизастыккан.

(СЭТА).

Аш-чем үлетпүрүнүң чаа бүдүрүлгелери

НОВОСИБИРСК. Области беш хоорайларында — Купинода, Татарскиде, Бараньскиде, Искитимде болгаш Болотныда чаа механизастыгтан кондитер фабрикаларын тудуп турар. Ол фабрикаларнын печенье кылыр цехтери чыл санында

сес чүстен бүдүн чартык муң тонна продуктуны бээр. Новосибирскиде болгаш Искитимде пиво хайындырар заводтар туттунуп турар. Нововоду чуртун чөөн-чүгүнде улуг заводу чуртун чөөн чүгүнде улуг заводтары бирээни болур. (СЭТА).

Ниятиниң малынга быжыг чем суурун кыска хуусаада, бедик шынарлыг белекээр!

СОВХОЗТУН СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). «УТКА»-нын 25 чыл ою» совхозтун ажил-ишчилери ниятиниң малынга быжыг чем суурну тургузарынга кызымак ажилдап турар. Ажилдын баштайгы недельсында безин 880 центнер сизини сарааттап алкан, а салдынган силос 280 центнер болган.

Совхозтун шөлдериңде бирээни-ле 3 сизин машиналар кошкан 5 тракторлар, айттын 6 машиналар үзүктел чок ажилдап турар. Ол ышкык сизини бөлүп сарааттарынын

ажылында 4 трактор база 11 аят дырбааштары киржип турар. Күш-ажылдын организастыг чурму багай эвес тургустунган, сизиниң участка бүрүзүңде үнүп турар хуудуларда муракчыларынын дуржулгазын база ажилда четпестери үргүчү илередип турар. Хүнде 30 гектарнын сизини кестирер нормаын тракторист Курюков 35 гектар кылдыр, а Зайцев онаалдазын үргүчү-ле 150 хуудан ажыг күүседип турар. Ажилдын темпизи улам калбарып турар.

Бүгү күштү сизен белектелиңче

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районуң девискээринде бо чылын сизениң үнүжү багай эвес болган. Мал чем белекээриниң ажилы чамдык колхозтарда чүгээр организастыг болуп, планын 30 хуу ажыра берилээн.

Чижээ, Жданов аттыг колхоз (даргазы эш Кызыл-оол, парторганизация секретары эш Дайы) 3120 центнер сизени сарааттап алкан, ол ышкыш «Коммунизмче орук» колхоз (даргазы эш Настык-Доржу, парторганизация секретары эш Белек) 2643 центнерни ажаап алган.

Удуртулганы күштөлдирип, ажилды эки организастаан болза, районуң шупту колхозтары база-ла ындыг, харын оон бедик-даа көргүзүлгелериг турар ийик. Июль 15-ке чедир район мал чем белекээр планын чүгө 7,2 хуу күүсеткен. Бо талазы-биле Ленин аттыг колхоз 18200 центнер сизен белекээр планындан чүгө 20 центнерни ажаап алган, ол ышкаш «Октябрь 30 чыл ою» кол-

хоз мал чем белекээр планын чүгө 1,8 хуу күүсеткен.

Моон кол чылдагааны чүгө удуртулганын кошкаа-биле тайылбырлап турар. Районуң колхозтары сизен кезилдезинге хынамча чок белекелген, шөлдө үнүшкун хожудаашкынын болгаш организас чок болган. Районуң көдээ ажил-агый болгаш белекелдер эргелели (начальнигы эш Чернышев) бо чугула ажилды башкарарын амга чедир-ле хандырып шыдавайн турар.

Чөөн-Хемчик районуң колхозтарынын чангызы-даа силос салышыкынын эгелевээни канчал-даа шын эвес. Бо талазы-биле зоотехниктер база-ла боттук хемчег албайн турар. Сизен ажилың дүжүт алышыкынын бетинде доозуп алыр дээш болдунар-ла бүгү аргаларың чөп ажилгаар, күштерини эвилелээр херек. Партия болгаш совет организастыглар, ылангы агитколлективтер бо талазы-биле тайылбыр ажилы калбартыры негетинип турар.

ОБЛКУУСКОМДА БОЛГАШ СЭКП ОБКОМУНДА

Областын колхозтарында, МТС-терде болгаш совхозтарда мал чеминиң белектелиниң талазы-биле социалистг чарыштын чоруп турарынын дугайында

Областын колхозтарында, МТС-теринде болгаш совхозтарында мал чем белекээр талазы-биле социалистг чарыштын июль 20-де түнелин чугаалажып көргөш, районнарын, колхозтарын, совхозтарнын болгаш МТС-териниң хей кезин мал чеминиң белектелиң кончуг оожум чорудуп турарын, ол чорук 1953 чылда мал чем белектелиниң күрүнө планын күүседирин үзеринге чедирин турарын ажилчы чоңнар депутаттарынын область Советиниң Күүсому болгаш СЭКП обкомунун бюрозу демдеглеп турар.

Эң ылангы дараазында районнар сизен белектелиң кончуг багай чорудуп турар: Өвүр район 1 хуу, Суг-Хөл район 3,4 хуу, Барын-Хемчик район 3,6 хуу, Тес-Хем район 4,7 хуу, Эркин район 4,8 хуу «Барлык» совхоз 3 хуу, Тес-Хем МТС 0,7 хуу, Кызыл-Мажалык МТС 0,6 хуу.

Сизен белектелиниң эн-не багай чоруп турарынын кол чылдагааны болза, СЭКП-нин дыка хей райкомнары, райкүүсумнар, көдээ ажил-агыйнын болгаш белекелдериниң район эргеледери бо эң чугула кампанияга чогуур күженишкениң байдалды тургуспаан, районда бар кижиди болгаш техниктиг күштерин сизен белектелиңче мобилизаставаан, сизен белектелиңде графикти үзериниң фактылары-биле эртежиң мал чем белекээрин үзүп турар дугайында тодаргай буруулуң кижилерге харысалга хүлээтпейн турар деп СЭКП обкомунун бюрозу болгаш ажилчы чоңнар депутаттарынын область Советиниң күүсому демдеглеп турар.

Июль айнын 15-тен 20-ге чедир бар хонуктун дургузунда социалистг чарышка Бий-Хем району эки көргүзүлгелериг болуп турар. Ол район сизен кезериниң планын 47,4 хуу, бөлериниң планын 35,2 хуу, силос салырынын планын 20 хуу күүсеткен. Колхозтар талазы-биле Бий-Хем районуң «Красный пахарь» колхозу эки көргүзүлгелери чедип алган. Сизен кезериниң планын ол колхоз июль 20-ге чедир 60 хуу, бөлериниң планын 46,8 хуу күүсеткен. Ол ышкаш ол-ла районуң «Победа» колхозунда, Чөөн-Хемчик районуң Жданов аттыг колхозунда, Каа-Хем районуң «Кызыл тул» колхозунда, ол-ла районуң «Большевик» колхозунда мал чеминиң белектели

чүгээр чоруп турар. Июль 20-ге чедир мал чем белекээриниң талазы-биле эки көргүзүлгү болгаш болгаш мал чем белектелиңде ажилдап турар колхозчулары болгаш МТС ажилчынаарынын ортузунда тайылбыр массалыг ажилды эки тургусканы дээш СЭКП обкомунун болгаш облкүүсумунун шийтир Кызыл тугун Бий-Хем районуң секретары эш Сорокин, райкүүсум даргазы эш Хордуг-оол, көдээ ажил-агыйнын болгаш белекелдериниң район эргелелиниң начальнигы эш Лутоа) арттырар деп ажилчы чоңнар депутаттарынын область Советиниң күүсому болгаш СЭКП обкомунун бюрозу шийтирилээни.

Июль 15-тен 20-ге чедир сизен белектелиниң талазы-биле областын колхозтарында эки көргүзүлгү болганы дээш СЭКП обкомунун болгаш облкүүсумунун шийтир Кызыл тугун Бий-Хем районуң «Красный пахарь» колхозка (колхоз даргазы эш Астафьев, партия организастызынын секретары эш Байыр) арттырарын база шийтирилээни.

Колхоз болгаш совхоз бүрүзүңде мал чем белектелиң чоруп турарын дол-доруан чугаалажып көөрүн, мал чеминиң белектелиң күштөлдиринче транспортту, техниканы болгаш бүгү күштү мобилизастаар талазы-биле немелде хемчеглерин алырын, колхозчуларнын амдырал байдалын экиждерин, мал чем белектелиниң талазы-биле ажилга кириштирген колхозчулары болгаш чоңнуң ортузунга партиязы-политиктиг ажилды күштөлдирерин СЭКП райкомнарынга, райкүүсумнарга, көдээ ажил-агыйнын болгаш белекелдериниң районнар эргеледеринге, колхозтарнын совхозтарынын, МТС-териниң удурткучуларынга СЭКП обкомунун бюрозу болгаш ажилчы чоңнар депутаттарынын область Советиниң күүсому дааскан.

Мал чем белектелиңде ажилды күштөлдирер талазы-биле практиктиг дузаламчыны көргүзери-биле партиязын болгаш советтин активтерини иштинден СЭКП райкомнарын болгаш райкүүсумнарын төлөөлекчилерин чыдып каап турар колхозтар болгаш совхозтарже чорударын партия райкомнарынга болгаш райкүүсумнарга база дааскан.

ЧЕТПЕСТЕРНИ УЗУТКААР

СЕСЕРЛИГ. (Телефон-биле). Кызыл районуң «Баян-Хем» колхозу июль 19-ка чедир 560 центнер сизен кекеш бөлүп сарааттаан. Сизен шөлүңде 29 кижиди айттын сизен кестирер 2 машиналарлыг, бөлдүрер 2 дырбааштарлыг ажилдап турар.

Бир эвес күштү чөп эвилелдээр болза, ол колхоз мал чем белекээринге амгызындан ыракта бедик көргүзүлгелериг турар ийик. Бо талазы-биле колхоз баштаар чериниң даргазы эш Дамдын четпес ажилдап турар.

Улус ажил-агыйында чугула кампания болур мал чем белекээриниң ажилында ол бүгү четпестери дарий узуткаар хемчегин ында парт-организация (секретары эш Бизак) албайн турары база-ла шын эвес.

Областа сизен белектелиниң болгаш силос салышыкынын чоруп турарынын медээни

(Июль 20-де, хуу-биле)

Районнар	Белекээр сизен	Салган силос
1. Бий-Хем	35,2	20,4
2. Кызыл	17,5	5,0
3. Танды	17,2	13,3
4. Каа-Хем	16,0	30,7
5. Улуг-Хем	13,6	33,3
6. Тожу	13,6	—
7. Чөөн-Хемчик	11,8	—
8. Бай-Тайга	10,1	0,5
9. Чаа-Хөл	5,3	89,8
10. Эркин	4,8	37,4
11. Тес-Хем	4,7	18,4
12. Суг-Хөл	3,4	43,6
13. Барын-Хемчик	3,6	36,0
14. Өвүр	1,0	—
Совхозтар		
1. «Өвк»	10,7	1,8
2. «Элегес»	6,5	—
3. «УТКА 25 чыл ою»	6,3	7,6
4. «Барлык»	3,0	15,1

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНДА

ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиуму мурнууда үндүргөн шийтпирин өскерткеш, Совет Социалистг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Советиниң бешки сессиязын 1953 чылдын август 5-те чыылдырарын доктааткан.

Усть-Каменогорск ГЭС-те

УСТЬ-КАМЕНОГОРСК. Электри-ниң чымчак чырымы-биле долган соңгалар чок делгем улуг бажың. Липолеум-биле шыл каан шалага кылаштарга дааш безин чок. Өрөөлде хей санын камгалал-цидтер, мында ногаан лампалар хып, приборларын айткыч-сонуңчаштары шимчеп турар. Бо болза, Усть-Каменогорск ГЭС-ти ажилдадып башкаар чери ол. Шаа моон суг күжү-биле ажилдаар электри станциязынын кончуг улуг болгаш нарын ажил-агыйн ажилдадып турар.

Иртыштын суг бедидриниң аргатарынын ажилынын бирги декадазы доостур чыккен. Чаа тудугтун ажилыга киришкени чедикшиниң чоруп турар. Демир даштыг Алтай болза, Сибириның хеминде энергияны четчири-биле ап турар.

ГЭС-тиң коллективни күчүлдү аргатарынын эң эки эдилээшкини дээш, оларнын септелге чокка ажилдарыны хуусаазын улгатырары дээш лемсежиң турар.

(СЭТА).

Коммунисттик партиянын удуртулгазы-биле совет улус коммунизмче бүзүрелдиг чоруп орав

Улустун найыралын кандыг-даа дайзын бузуп шыдапас

Тожу районун «Май 1» колхозун кезикчирери СЭКП Төп Комитетинин Пленумунун болгаш ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун шийтпирлериния дугайында СЭКП обкомунун секретары эш Токанын илеткелни улуг кичээгеллиг дыйнааннар. Бериянын хоралыг херезин чогуур үезинде чылча шапкан Коммунисттик партияга болгаш Совет чазакка өөрүп четиргенин ол колхозчулар илереткенер.

Бүгү колхозчуларын чангыс эп-сеткилдигин дугайын колхоз дарга эш Монгалбин чугаалаан: «Бистин Төрзөн чуртувустун улустарын бузулбас найыралын үрээрин, колхозтарны сандардын оралдажып турган каржы болгаш кара сагышты дайзын—Берияны чогуур үезинде илереткен партияга

болгаш чазакка Тожунун колхозчулары кызыгаар чок улуг өөрүшкүзүн илередип турар. Даштыкнын импералистеринге—дайын кылсык чыларынга удурланшыккынывыстын сур-күштүүн көргүспүшпаш, төрзөн Коммунисттик партиявысты болгаш Совет чазавысты долгандыр улам сырый катыжар бис! Бистин чуртувуска коммунизм тургузушкунун улуг программанын амьдыралга боттандырар дээр бүгү совет кижилер-биле бир дөмей улам хөй күш-ажылы чедишкынерлиг болуп бис.

Бериянын кем-буруулуг херезин дугайында партиянын болгаш чазактын шийтпирлерин ол хуралдын бүгү киржикчилери чангыс үн-биле деткээн.

Бистин кан дег чангыс-эвивисти буурадыр күш чок

ТАШКЕНТ. СЭКП ТК-нын Пленумунун түнделеринге холбаштырган хөй кижикиржикчилер хуралдар Узбекстанын найсылалынын бугурулгелеринде эрттип турар. «Ташсельмаш» заводун үш муш хире ажылычынры чымталган. Индиже ажылычыннар, инженер-техниктиг ажылдакчылар болгаш албан-хаакыттар удаа-дараалаштыр үнүп турганнар. Олар делегей империализминин агентзин Бериянын хоралыг үүлгедиглеринге удур боттарынын килеңнээшкынин болгаш хоралдашкынын илередип турганнар. Санал берип чүве чугаалааннар СЭКП ТК-нын Пленумунун болгаш ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун доктаалдарын чангыс эп-сеткилдиг чүүлдүг деп көргөннер.

Модельщик Рахимовтун чугаалааны болза: «Коммунисттик партиянын болгаш Совет чазактын удуртулгазы-биле, улуг орус улустун дузаламчызы-биле Узбекстан индустриалдыг республика кылдыр хуулган. Бистин узбек улус аас-кежиктиг болгаш өөрүшкүлүг амьдыралда чурттап турар. Хоралыг дайзын Берия эрге-чагырганы эжелеп алдырн оралдажып, хөй националдыг социалисттик күрүенин үнденин — ССРЭ-нин

улустарыннайыралын бузар деп хоралыг аргаларын хереглээн-дир. СЭКП ТК-нын чогуур өйүндө болгаш шийтпирлиг ап чоруткан кемчеглери Бериянын партияга удур болгаш улуска удур үүлгедигин сойгалап илереткен. Бистин кан дег чангыс-эвивисти буурадыр шак индиг күштер чок деп чүвени бистин Төрзөн чуртувуска удур дайзыннар билзинеер! Аныактарнын мурнундан слесарь Худаев сөс алган: «Бистин капиталистернин дискээнин баарына мөгейтир дээр совет улустун дайзын Бериянын кем-буруулуг үүлгедиглеринин дугайын улуг хоралдашкын-биле билдвинс. Бистер, аныак машина тудугчулары бодувустун серемчилевисти улам бедидип, Төрзөн чуртувустун күчү-шыдалын моон сонгаар улам быжыглаарын херезинге күженишкыниг ажылдаар бис. Социалисттик көдээ ажыл-агыйга бедик бүдүрүкчүлүг мун-мун хөвөн ажаар машиналарны берээлинер!

Ажылыч чоннарын хөй кижикиржикчилер хуралы «Узбексельмаш» заводка болган. Төрзөн чуртун өскерликчи Бериянын дугайында санал бергеннер киленин илереткенер. (СЭТА).

Ажылыч чонун килеңи

КРИВОЙ РОГ. Партиянын болгаш совет улустун хоралыг дайзын, делегей империализминин агентзин Бериянын чүдөк-бужар үүлгедиглери Криворожьенин ажылыч чоннарын килеңнеткен болгаш хоралдашкан. Шахталарда, заводтарда болгаш чаа тудугларда эрттип турар хуралдарга совет кижилерин чангыс-эвивисти күчүлүг көргүзүп, оларнын Коммунисттик партияны болгаш Совет чазакты долгандыр катыжышкыны илеретип турар.

Карл Либкехт аттыг рудниктин дагжыларнын хуралына коочун ажылычн Вукало сөс алган: «Буржуаз хөлезиленички —Берия—бистин коммунизмче тилетгелги шамчээшкыни моондактаар деп оралдашкан. Авантюрист Бериянын кем-буруулуг үүлгедиглери илередирине уланган Коммунисттик партиянын болгаш Совет чазактын ап чоруткан кемчеглери бистер, дагжылар изни-биле чүүлдүг деп көрүп тур бис. Аныак дагжы-машинист В. Чер-

нинын килеңеп чугаалааны болза: «Хоралыг дайзын Берия бодунун кем-буруулуг үүлгедиглери-биле хөй националдыг Совет Эвилелинин улустарын аразынга өжөөнөшкөк чорукту бодурарын, социализминин болгаш демократиянын лагерин кошкадырн оралдашкан. Чылаан ишшак хоралыг дайзын Коммунисттик партиянын Төп Комитетинин серемчилевинин ачызында сойгалаткан.

Карл Либкехт аттыг рудниктин дагжыларнын чангыс үн-биле хүдээп алганы резолюциянда СЭКП ТК-нын Пленумунун шийтпирин болгаш ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун доктаалын чүүлдүг деп көрүп турар болгаш Коммунисттик партияга болгаш Совет чазакка боттарынын кызыгаар чок бердигенин дугайын, бешки беш чыл планынын хуусаа бетинде күсүлдезинге бүгү күштерин бээрине беледини дугайын медеглээннер. (СЭТА).

Серемчилелди улам дыңыдаал!

УЛАН-УДЭ. СЭКП ТК-нын Пленумунун түнделеринге алдар болдурган хөй кижикиржикчилер хуралдар Бурят-Моондун бугурулгелеринде, колхозтарда болгаш албан черлеринде эрттип турар. Улан-Удэн паровоз-вагон заводунга болган митингке бугурулгелерин мун-мун ажылычыннары, инженерлери, албан-хаакыттары партиянын область комитетинин секретары эш А. Халодовтун илеткелни улуг кичээгеллиг дыйнааннар. Хуралга санал берген вагон тудугчулары империализминин агентзин Бериянын өскерликчи үүлгедиглеринге удур боттарынын килеңнээшкынерин болгаш хоралдашкынын илереткенер.

Вагон-механика цехинин хөй станокчузу М. Чернышов мынча деп чугаалаан: «Коммунисттик партиянын политиканын шылгаранын болгаш шыннын бис он-он чылдарын дугурууда бүзүрэн бис. Оон күжү болгаш тилетирбес чоруну масса-биле, улус-биле үзүк чок болгаш

сырый харылзалында. Хоралыг дайзын Берия болза, Совет Эвилелинин улустарын аразынга өжөөнөшкөк болгаш чөңгээлиг чоруктарын бодурар деп оралдашкан. Делегей империализминин боттарынын болгаш хөвөлдөгүчүн бужары-биле каргаар бис. Дайзынын чименишкынеринге согу кылдыр серемчилевисти улам дыңыдаар бис. Бистин социалисттик Төрзөн чуртувустун күчү-шыдалын бодувустун бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылывыс-биле могаг чочка быжыглаалы!

Партиянын болгаш улустун хоралыг дайзын Бериянын үүлгедигинге удур СЭКП ТК-нын шийтпирлиг ап чоруткан кемчеглери заводтук хөй муш кижикир коллективин чангыс эп-сеткилдиг катыжып, күш-ажылы боттарынын күженишкынерин улгытырарын хүдээнип турарлар. (СЭТА).

Партияны болгаш чазакты долгандыр улам сырый катыжаал

КИШИНЕВ. Делегей империализминин агентзин Бериянын партияга удур болгаш күрүнеге удур кем-буруулуг үүлгедигин хоорайнын ажылыч чоннары ханы килең-биле каргап турар болгаш Төрзөн чуртун өскерликчин, чоңуң хоралыг дайзынын чылча шаап илереткен СЭКП ТК-нын Президиумунун ап чоруткан кемчеглери чангыс эп-сеткилдиг чүүлзүп турар. Чер болганда хөй кижикиржикчилер хуралдар болуп турар.

Сергей Лазо аттыг идик фабриказынын ажылычыннары индиже удаа-дараалаштыр үнүп турганнар. Каргыштыг өскерликчи Берияны олар килеңнээшкын болгаш хоралдашкын-биле каргап, партиянын Төп Комитетинин шийтпирлиг кемчеглери чангыс эп-сеткил-биле деткивишаан, Төрзөн чуртка кызыгаар чок мыакшылын илередип турганнар.

Оол улустун идин кылыр шийтпирлиг ажылычын С. Петровтун хуралга чугаалааны болза: «ССРЭ-нин улустарыннайыралын үрээрин хоралдашкын дайзын оралдашкан. Ынчалза-даа ол кажан-даа болдумас. Дайзынын аар-берге чылдарында болгаш социализмтиг тургузушкунун чылдарында биске чангыс эвес удаа дузалал келген улуг орус улуска бистер, Молдавиянын ажылыч чоннары четирип турар бис. Бистин найыралывысты кым-даа үрөп шыдапас. Улустарыннайыралы бистин Төрзөн чуртувустун чедишкынери-

нин үнденин болгаш ол дайзыннарнын чименишкынерин турза-даа өзүп болгаш быжыгып турар.

№ 1 алгы заводунун ажылычыннарын хуралына Краснодар цехинин алгы сүрүкчүзу Ф. Параниоктун чугаалааны болза: «Партиянын Төп Комитетинин Пленумунун доктаалын бистер бүрүнү-биле чүүлзүг деп көрүп, авантюрист Берияны бужар-багы-биле каргап тур бис. Делегей империализминин агентзин болуп өскерилген Берия болза, бистин партиявыстын чангыс-эвивист деп оралдажып, көдээ ажыл-агый талазы-биле чугула айтырыгларын шийтпирлээринге доктар-моондак учураштырып турган. Ынчалза-даа, дайзынын хоралдакчы чоруну партиянын болгаш чоңуң бузулбас чангыс-азы чоруунга чылча шаптырган. Бистер партиянын Төп Комитетинин болгаш төрзөн Совет чазавысты долгандыр улам сырый катыжар бис.

Заводтун коллективинин чангыс үн-биле хүдээп алганы резолюцияда болза, Бериянын кем-буруулуг үүлгедигин чылча шаварын талазы-биле СЭКП ТК-нын Президиумунун шийтпирлиг болгаш чогуур өйүндө ап чоруткан кемчеглери долузу-биле чүүлзүг деп көрүп турар болгаш серемчилелдиг болуп чорукту үргүлчү бедидирин, партиянын XIX съездинин шийтпирлерин күсүлдеринче бүгү күштерни мобилизастаар хүдээлгелерин ап турар. (СЭТА).

Ада-чурттуң күчү-шыдалын күш-ажылывыс-биле быжыглаал

ХАБАРОВСК. Хабаровск крайнын бугурулге черлеринде, колхозтарында болгаш албан черлеринде СЭКП ТК-нын Пленумунун түнелеринге тураскааткан хуралдар болгаш беседалар эрттип турар. Балыкчылар, инжиликер, колхозчулар, металлистер, тудугчулар Бериянын партияга удур, күрүнеге удур кем-буруулуг үүлгедиглери узуткаар талазы-биле СЭКП Төп Комитетинин Президиумунун ап чорутканы чогуур өйүндө болгаш шийтпирлиг кемчеглери чангыс эп-сеткилдиг чүүлзүп турарлар.

Хабаровск заводунун коллективинин хуралына оператор Милорванов чүве чугаалаан. Ол мынча дээр: «Бериянын дайзын ажыл-чорудулганын шийтпирлиг үеэ шапкан партиянын Төп Комитетинге изни-биле өөрүп четирип тур бис. Ынак Коммунисттик партияны болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый катыжаалынар. Боттарывыстын күш-ажылывыс-биле социалисттик Ада-чуртувустун күчү-шыдалын быжыглаар бис.

Нагаев бухтызынын балык тудар бригаданын бригадири Савицкий

балыкчыларнын хуралына мынча дээр: «Камчаткада болгаш Охотск эриктинде, Амурнун эриктинде амгы үенин техниказы-биле чөсөткөчү күчүлүг балык бугурулгелери өскөннер. Школарлардыг, эмгелге черлерлиг, клубтарлыг чаа хоорайлар болгаш ажылыч суурлар көстүп келгилээн. Орустар болгаш чукчаар, коряктар болгаш эскимостар бай шыдалыг база культулары чурттап турарлар. Бо аас-кежиктиг амьдыралды улустун өжөөткен дайзын Берия бистен хунаап алдырн сертеп турган. Коммунисттик партиянын мерген угаанын башталганын ада-биле совет улус бурунгаар, коммунизмче оруткап бүзүрелдиг чоруп олурар. Бистин улуг планнарын амьдыралче хуулдурарымыска шийткяптал болуп индиг күш делегейде чок.

Крайнын ажылыч чоннары хуралдарга чүве чугаалааш, ынак Төрзөн чуртунун чаагы чоруунга, коммунизм дээр ам-даа хөй энергиялыг ажылдарын азаап турарлар. (СЭТА).

Бистин тайбың тургузушкунувусту кым-даа моондактапас

ЧЕЛЯБИНСК. Хоорайнын бугурулге черлеринге ажылыч чоннарын хөй кижикиржикчилер хуралдары болган. Ажылычыннар, инженерлер, техниктер болгаш албан-хаакыттар СЭКП Төп Комитетинин доктаалын чангыс эп-сеткил-биле деткип турарлар.

Хөй кижикиржикчилер хурал Челябинскинин ферросплав заводунга болган. Металлургар партиянын Челябинск хооркомунун секретары эш Петрованын СЭКП ТК-нын Пленумунун шийтпиринин дугайында дыйнадын улуг кичээгеллиг дыйнааннар. «Бистер, металлургар, бистин Төрзөн чуртувустун өжөөткен дайзын, империализминин агентзин Бериянын дерзин үүлгедиг дээр каргап тур бис. Кара сагыштыг арга-хоралдашкын-биле чадзынып алгаш, буржуазиянын ол чалчазы эрге-чалгыртына холга алдырн кызыдып, бистин төрзөн партиявыстын болгаш совет күрүневистиң күжүн сулардырын оралдажып турган. Ынчалза-жок дайзын кандыг-даа кеп-биле хуулар болза, дөмей-ле бистин партиявыс, бистин улусуус чайлады. Кезээде индиг болуп келген болгаш моон сонгаарда мындиг болуп, Бистин тайбың тудушушкунууска шийткяп кадары оралдажып турар империалистер ол дугайын утпазынар. (СЭТА).

Социалисттик Төрзөн чуртун чаагы чоруунга ам-даа эң эки ажылдар бис, коммунизмни тудуп тургузары дээр демиселге Коммунисттик партияны болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый катыжар бис—деп хуралга санал берген эш Спиридонов чугаалаан.

Улуг мастер АLEXIN, эвилдикчи Шукун болгаш өске-даа ажылычын боттарынын саналдарына империалистерин чалчазы Берияны каргап турганнар. Бериянын сатыныкчы үүлгедиглери килеңнээшкын болгаш улуг кайгылашкын-биле көрбүшаан, заводтун металлургары улам серемчилелдиг болурун, Совет күрүнеин күчү-шыдалын быжыглаарына ам-даа эң эки ажылычын шийтпирлээрнер.

Ажылычыннар болгаш албан-хаакыттарнын хөй кижикиржикчилер хуралдары Челябинскинин металлургия, трубопровод, абразив болгаш өске-даа заводтарына болган.

Совет-турци харылзаларга холбаштыр

Бо чылдын май 30-де ССРЭ-нин Даштыкы Херектер министри В. М. Молотов Турция республиканын элчини дээрги Хозарга мындыг үткалыг медеглелди кылган.

«Совет чазак, сөөлгү үеде ССРЭ-нин кожа туруп турары күрүнелер-биле харылзаларнын айтырыгларын көрүп тургаш, ол айтырыгларнын аразында совет-турци харылзааларнын байдалыныче база кичээгеллиги салган.

1925 чылдагы совет-турци көрүүну хуусаазынын төнгени-биле чергелештир совет-турци харылзааларны шийтпирлээринин дугайында айтырыг алаан каш чылдарнын мурнуунда-ла ийи күрүнелеринин төлээлекчилеринин тускай беседаларына көрдүнүп турган болгай. Армян ССР-нин болгаш Грузия ССР-нин Турцияга демисекээр талазы-биле чамдык негелделери, а эл ишшак база Кара далайнын өдүлгеринин талазындан ССРЭ-нин аймыл чок чоруунга халдап болгу дег аймылдарны чайладыр дээр дугайында Совет чазакты бодаллары ук беседаларга база кирип турган. Турциянын чазак болгаш хөй-ниити бөдүктери ол негелделерге таарыммай турган болгаш ол чорук совет-турци харылзааларга база саядлардыг болган.

Найыралдыг кожа-хөлбөө чорукту камгалаар болгаш тайбынны база аймыл чок чорукту быжыглаар дээр, Армениянын болгаш Грузиянын чазактары Турцияга демисекээр талазы-биле негелделеринден ойталаар деп санааннар. Өдүлдүг дугайында айтырыгы чүү хамааржырыл дээрге, Совет чазак ол айтырыгнын талазы-биле бодунун мурнундагы бодалын өдө көргөн, өдүлгерини талазындан ССРЭ-нин аймыл чок чоруун ССРЭ-ге-даа, Турцияга-даа бир дөмей таарымчалыг негелделер-

биле халдырып болур-дур деп санап турар.

Ынчангаш, Совет Эвилели Турцияга демисекээр талазы-биле калдыг-даа негелделер чок деп Совет чазак медеглелди тур.

Бо чылдын июль 18-те турк элчин дээрги Хозар ССРЭ-нин Даштыкы Херектер министри В. М. Молотовка келгеш, турци чазактын мурнундан мындыг медеглелди кылган:

«Совет Социалисттик Республикаларнын Эвилелинин Даштыкы Херектер министри хүндүлүг дээрги Молотовтун 1953 чылдын май 30-де Турциянын Москвада элчининге дамчыдып берген медеглели-биле Турция республиканын чазак таныжып көргөн. Ук медеглелде мынча деп чугаалап турар: (Оон ынай Совет чазакты үстүндө медеглелдин киргени). Оон соонда Турциянын медегленинде чугаалап турары болза:

«ССРЭ Турцияга демисекээр талазы-биле калдыг-даа негелделер чок деп Совет Социалисттик Республикаларнын Эвилелинин чазактын медеглелин Турция республиканын чазак ханышыкын-биле хүлээп ап тур.

Бо медеглелде кирген найыралдыг кожа-хөлбөө чорукту камгалаарынын болгаш тайбынны база аймыл чок чорукту быжыглаарын дугайында сагыш салышыккы болза Турциянын кезээде болгаш моон сонгаар-да сагыш салышыккыныча бүрүнү-биле дугжуп турар деп Турция республиканын чазак медеглел тур.

Кара далайнын өдүлгеринин дугайында айтырып, ол дугайын Совет чазакка база билдигер болгай. Монтреге дугурушкан конвенциянын чүүлдерин өзугаар таарыштыр деп бо талазы-биле медеглээрин республиканын чазак база эргежок чугула деп санап тур.»

Совет-дани садыг харылзаларына холбаштыр

КОПЕНГАГЕН. (СЭТА). Совет-Дания чугалаажышкынеринин чедишкынин доозулганынын түнелеринде 1953 чылдын июль 1-ден 1954 чылдын июль 30-ге чедир үенин итинде ССРЭ биле Даниянын аразында садыг харылзаларын дугайында протоколга июль 17-де Копенгагенге ат салдырган.

Ук протокол ийи чурттарнын аразында садыг харылзаларын мурнуку чылдарга бодарга элзээн калбарганын илередип турар.

Протоколдун ССРЭ биле Даниянын аразында бараан саарылгазын дандыларында Совет-Даниянын аразында садыгнын кайзынга-даа ажыктыг барааннары кирген. Совет

Эвилели Данияга кызылтасты, жмыккын, ышак материалларын, удобренилерин, шойну болгаш өске-даа барааннары, а Дания ССРЭ-ге мал саржаан, хахан эдын, лярдыны, сөлд деп балыктарны болгаш база өске-даа барааннары сатар. Оон ынай, Дания Совет Эвилелинге продукт аймаа үрелбес, соодар тускай чүүлдерлиг судноларын тудуп тургузап бээр болгаш мындыг совет судноларын сертеп бээр.

Протоколга совет таладан Даниянын ССРЭ-де садыг төлээзи И. С. Степанов, Даниянын талазында Даниянын даштыкы херектер министривозунун төлээлекчизи Эгергерт ат салган.

Методтук сеткүүлдерни чагыдып, олардан өөренир

Башкыларын, школалар база улус өөредилге килдистеринин удуртукчуларнын идея-политиктиг болгаш ажыл-ищи денелин бедилеринге өөредилге номеры үндүрер черлерин үндүрүп турары «Народное образование» («Улус өөредилгези»), «Начальная школа» («Эге школа»), «Физика в школе» («Школада физика»), «Математика в школе» («Школада математика»), «Преподавание истории в школе» («Школада төөгүнү башкылаары») дээр өске-даа эртемернин башкылаашкынын дугайында үндүрүп турар сеткүүлдери улуг рольду ойнар турар.

Үстүнде айткан сеткүүлдерде парлап турар материалдарын ханычы-биле өөренири башкыны чүгүлгө идея-политиктиг база тускай бидигле денелин бедидер арганы берип турар эвес, чүгө оон шын өөредилгенине дузалаар эвес, харын өөредилчелери совет патриотизминин болгаш национал чоргааралдыг өзүзүгө, коммунисттик моральдын болгаш пролетаржи интернационализминин өзүзүгө кижизип турар. Ынчалза-даа районо эргелекчилери, школаларнын удуртукчулары болза, райоонга хувааган сеткүүлдери канчаар үлгенин, оларны башкылар шупту чагытыканын, чагытанын сонуургалвайн турар. Чамдык чөгениг удуртукчуларнын хынаада чогуун түнелени, чамдык эртемернин талазы-биле сеткүүлдер бо хүнге чедир бүрүн таратынмай турар. Районо болгаш школалар удуртукчуларнын сорулгазы болза, сеткүүлдери чүгө саарары эвес, а харын башкылар оларны канчаар номчуп, канчаар ажыглап турарын хынаар ужурулуг. Улус өөредилгенин район, хоорай килдистеринин ажылдакчыларына болгаш школалар удур-

тукчуларына удуртукчу документ болуп «Народное образование» деп сеткүүлдүн чагылдык кончуг багай чоруп турар. Бо сеткүүлдерде школага өөредилге-кижизилдигтиг ажылдарын шын башкарар, районун улус өөредилге килдизинин аппаратынын ажылын шын организастаар талазы-биле школаларнын болгаш улус өөредилге килдистеринин эргелекчилеринге арга сүмелерин берип турар бөлүктөр бар. Моон улус өөредилгенин талазы-биле эвилелдене болгаш автономтуг республикаларда чүнү кылды турарын, улус демократтыг чурттарнын школалары канчаар хөгжүп турарын, база ол ишшак-капиталисттик чурттарда школалар канчаар дорайтап турарын таныжып ап болур. Ынчалзажок ол методтук сеткүүл чүгө 50 хуу хире таратынган.

Бо бүгү чүнү көргүзүп турарыл дээр, школаларнын база улус өөредилге килдистеринин удуртукчулары бодунун ажылына «методтук арга сүмөнү берзе чогуур сеткүүлдү номчувайын, мынчангаш СЭКП XIX съездинин директиваларында айткытылган уругларны өөредиринин болгаш коммунисттик өзуга кижизилерин негелделерин мракта чедир күсетпей турары тодаргай-дир.

Бистин областын чамдык школаларында уругларын өөредир болгаш коммунисттик өзуга кижизилдер херекте улуг четпестер бары ынангаш таварылга эвес. Улус өөредилге килдистеринин база школаларнын удуртукчулары үстүндө айткан сеткүүлдери чоокуу үеде чагыдып тарайдыр талазы-биле кемчеглери ап, боларны үргүлчү номчуп, башкылардан ол сеткүүлдери номчуун негээр ужурулуг.

И. ПРИНЦЕВ.

Школаларны өөрөдиге чылынга үлегерлиг белеткеп турар

(Бижикчилерниң чагааларындан)

Школаларны чаа өөрөдиге чылынга өй-шаанда болгаш шынарлыг белеткээриниң ажылы Чөөн-Хемчик районда эки чоруп турарын элээн хөй бижикчилерниң чагаалары бад-дыкпал турар. Школалар септелген үлегерлиг ботандар дугайында од районун «Кызыл тараачын» көдөзө ажил-агый артелиниң кежигүннериниң элекчи саналын районун ажылчы чоңу дептир турар. Ол колхозтуң колхозчуларының кыргызын ажылчы чоңуар чугаалажып көрүшпаш, анаа холбоштыр чаа-чаа социалистиг хүлээгелерин аң, школалар септелгенинң темпизин дүргөдөй, ажылдын шынарын бедидип турар.

Чыргакы сумузда Калинин аттыг колхозтуң школасының септелгези колдуунда доозулганын эш М. Чүлдүм бижип турар. Школаның септелгези июльнун 1-ден эгелээн. Школаның өрөздөлүгүнүнүң шалазын тырааш будаан. Школаның сонгазын ийи кагытпа белеткөөн. Интернаттын фундаментазын эде кылып чаарткан, печкалар септетилген. Школаның ажылчылары чунар-бажынын чаа тудуун кылып турар.

Септелгеге эштер Кандан, Бакмыс, Шоваа-Көк олар эки ажалдап турар деп эш Чүлдүм улаштыр бижээ.

Ол-ла районун Хорум-Даг чеди чыл школасының септелгезин эки чоруп турарын бижикчилер М. Оолчукай, О. Музук олар бижип туралар. Оларны бижип турары болза:

Хорум-Даг школасының септелгезинге ажалдаары-биле дээр колхозчулары Жданов аттыг колхозтуң баштаар чери берген. Септелгедө үргүлчү ажалдап турар 15 кижини интернат эргелекчизин эш Наймай эки башкарып турар. Школаны баштаар башкылар чурттаар бажына-нарын кырышаан, 12 класстарын шалазын тырааш будаан. Интернатка чаа печкаларын кылган, интернатка 5 өрөздүн чугайлаан.

44 оруннарны, 42 парталарын септеп дооскан. Устунде кылдынган ажылдарын шынары эки болуп турар.

Чаа өөрөдиге чылынга школаны белеткээр бүгү-ниитиниң херээ болурун бо школаның септелгези херечилеп турар. Школа септелгезинде

Үлегерлиг малчын

Бай-Тайга районун Кара-Хөлдө Молотов аттыг көдөзө ажил-агый артелиниң кежигүнү Хертек Серенчал артелиниң өшкүзүп кадарып, чыл-бүрү оон чаш төлүн хорамча чокка ажаап ап, үлегерлиг кадарып болуп турар.

АДА-НЕЛЕРГЕ СУМЕ

ӨӨРЕНИКЧИЛЕРНИ ШКОЛАЖЕ ЧОРУДАРЫНГА БЕЛЕТКЭЭРИ

Школага киреринге уругларны эки белеткээр—өг-бүлө бүрүзүңүз дорт хүлээлгез. Оларны келир үде өөрөдигеге чедикчинерни оон дыка хамааржыр. Бичалза-даа школага баар уругну чүлге өөрөдиге эгелээриниң бетинде үениң бүгү дургу-зунда ботандарып херек. Уруг школага хандыксын, оң дугайын сактып боданың дээш школына амырдалче уругнуң сеткил-сагызын хайныктырар херек. Ындыг күзөл-биле хөй уруглар школага киргез, олар эки кызыкмак өрөнип эгелээр, школага, класка ынак болуп, школаның негелделеринге дурген чаңчыгарлар. Ындыг-даа болза, чамдык ада-нелер школага кирер деп турар уругларын мынчаар коргулар чүлдөр тургулар. «А-дыр мана, кажан школага киргениңе канчаар чалгаараарын сенээ көргүзүптөр. Азы хүндөдир сени ынаа-бээр маңнатпас, харын мырнай дыштаныр чабын чок болуп, көөр сен».

Чамдык ада-нелер уругларын эмин эрттир көргүзүп турар. Ындыг уруг школага күзели эгезинде бер-школага күзели чок кирер, өөрөдигеге-дөзөшкениңе таваржып, школага барыксаар күзөл чок болуп бээр.

Чамдык ада-нелер «Уруум ам-даа бичин чүвө, ам-даа бир, ийи чыл бажынынга тургай-аан, өрөнири ам-даа элек» деп алгаш, 7 хар четкен, школага өрөнип болуп уруун чоруп-пайн баар чүлү база бар.

Мындыг фактылар чок болзун дээш 1953—1954 өөрөдиге чылынга уругларны школага кириринеге баш-

Артель Уставының үрээшнинерин чайладыр

Кызыл районун «Черби» көдөзө ажил-агый артелинде (даргазы эш Казанцев) көдөзө ажил-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктар 1952 чылдан бээр үргүлчүлөп турар.

1952 чылда 28 хуу ажил-агыйларга колхоз суурунун чанындан 7 га черни ногаа шөлү кылдыр берипкен турган. Ол черлерни дедир эгиткеш, колхозчуларга тысып бээр дугайында район Советиниң күссөму шиттир үндүргөн турбоже, черин чамдызы ам-даа хуу кижилерде хевээр. Колхоз суурунун чогуунда мал одаларды эки черлерни районун чамдык ажил-агый чери янзы-бүрү ногаа шөлү кылып алганын чылда-гаанындан колхозтун инек мал фермазын турар таарымчалыг чери чок болуп, ук ферманы бо чылын эки сивен кезер шөл болур Тулаш деп черде тургускан. Районун иш ажал-агый чериниң ээлеп турар ногаа шөлүн колхозка эгидер дугайында райкүссөмуң айтышканын ол чер база күөсетпэн.

Колхоз баштаар чери колхозтун демократтыг үндөзүнүн үрөп, эрткен назын болган өчтөч-сонгудалыг хуралдан бээр колхозчуларның ниити хуралын чангыс-даа удаа чыылдыр-баан. Бо аразында ниити хуралга бадылдар ужурулук чугула айтырылгар чүлге баштаар черин хуралдарыңа чугаалашканы-биле кызыгарлатын турар. Чижээ, колхоз баштаар черин хуралыңа хүлээ алган боордан, а ниити хуралга кирбээ. Бо болза, көдөзө ажал-агый артелиниң Уставын шуут ха-жыдып турары ол болур. Ол ышкаш чылдын бүдүрүлгө, сак хөө смөтазын планын чүлге баштаар черин хуралыңа чугаалашканы-биле кызыгарлатынган.

Колхозтун өчү-хөргөзүңге коргал чедирген буруулук кижилерден оларны каш чылдын иштинде төлөтирип албайн турар. Чижээ, 1951 чылда суму Советиниң секретары турган Энзукан колхозтун бир адын өлүрүп каан, оң өртөэн төлөткөргө-биле 1000 рубльге докта-кан болза-даа, амга чедир төлөтирип албаан. 1952 чылда колхозтун кассир Яршев ногаа сатканынын өртөө

Мал аарылары-биле демисел

Чаа-Хөл районун Ак-Туругда Ленин аттыг колхозтун малчылары ниитиниң шээр малының чайгы чуулдазын организастиг дооскан.

Колхозта шээр мал фермазының эргелекчизин эш Мандан-Хорлуунун мал эмчи эш Доржуңуң удуртул-газы-биле ниитиниң 5828 баш шээр малының чуулдазын эки доозуп, чамдык аарыларны база эмнеп экирткен.

Чуулда доозулган соонда шээр малдын денгилде семиртилгезин эки чоруп, чаш анай, хураганнын дорук-турулгазы улам экижип турар.

Малдын чүзүн-баазын аарылары-биле демиселди чайгы үеде эки чорудуп, ону узуткаар талазы-биле эштер Мандан-Хорлуу, Доржу оларын организастик ажилын манаа демдегелээри чугула.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

лап бээр чугула. Эки-даа, багай-даа аажы-чанынын чугаалаар херек. Ол чорук башкынын өрөникчи-биле болгаш ада-не-биле ажалда-рыңа дузалаар, а башкы-биле харылаанын чайын-на бажыларга эргежок чугула. Школага кирер деп турар уругну башкы оң өг-бүлөзинге көргөн турар ужурулук.

Ада-нелер школага барбас, уруунуң өрөнип турарын сонуургаас деп башкының чугаалап турарын школаларга эвээш эвес дыннап болур, а башкы ол ада-инени уруу— өрөникчи чүге кошкок өрөнип турарынын чылдагаанын билбес. Өөрө-никчинин бажынынга башкы чораян, бажык арыг, таарымчалыг, өрөник-чинин булуңчугаагы бар болган. Иез-биле беседалашканын сөөлүндө илэрээни болза, өрөникчи хүн ре-жимин сагыбас болган, оон ужурунда хамык чүдүлдери чогуур өйүңдө кы-лып четкикпес болган. А ол чорук че-дикчининг өөрөдигеге дыка шапты-куч ужураштырып болур.

Школа назызы чөптөң уругнуң угаан сайзыралыңа номчулга улук ролюдуг. Бичин уруглар номнар-ын сонуурганчыг кыска расказлар-ны, үзүндүлери дүвурениң эвес байдалга далашпайн оожум, тодар-гай номчуп берип турар херек. Уруг-ларга номчулганын таарымчалыг үези кежээ шай ишкен соонда үе болур.

Уруглар школага келгенде, номну камнаарыңа оларны өөрөдиге, чаң-чыктырып турар бис: номну карттап алыр, номну чүлге арыг хол-биле тудар, номнуң арынарын сыга тут-пас, чуруктарын будувас деп сөгин-дырып турар бис. Бо бүгү чүдүл-дер уруглар школага кирер мурунда оларнын чаңчылы болуп берген ту-раы эргежок чугула.

Уругларны чугаазы сайзыразын дээш оларга тоолдарын, чечен чу-гааларын (эң-не бөдүүннени) чу-гааладырын, шүлдүткөргөн өстөрни ымыктыр болгаш тодаргай чугаалап

525 рубльди самчыгдан. Ону амга чедир төлөткөргөн. Колхозта эт-хө-рөңг ээлеп турган кижилерни ха-лаарда, чурум эзугаар акт тургузуп, чаа кижилерге хүлээлип бээр чурум-ну сагыбайн турар. Чижээ, склад эр-гелекчизи Кудрявцевтин орунга оон уруун кирирде, эт-хөргөңгин чамдызын документ эзугаар хү-лээткеш, а 10 тонна тарааны ча-рыгдалынын дугайында тодаргай акт тургуспайн, чүлге өчтөкка ар-тышкын кылдыр хүлээлип берген.

Колхозта ревизия комиссиянын даргазы эш Саңдый болгаш оон ке-жигүннери квартал саньнда ревизия чорудар тургаш, чылдын ийги чартында чангыс-даа ревизия чо-рутпайн, бо бүгү фактыларын чаны-биле анаа эрттип турарлар.

Колхозта күш-ажылдын сагылга-чурому куду денелде. Чылдын баш-тайгы чартында 20 хире колхозчу-лар күш-хүннеринин доктааткан ми-нимумун күөсетпэн. Оң бир кол чылдагааны болза, күш-ажылдын үчөт, өчтөдүн эки тургуспаанында, харын чамдык кижилерин кылган ажылдарын чете демдегелес бол-гаш кижилерин күөсеткен ажалда-рынын санын, шынарын барымдалап тургаш аван тысыр чурумну сагы-байн, хөй ажалдаан кижилерге бо-даарга, эвээш ажалдаан кижилерге хөй тараа берип турар шын эвес практикада болуп турар.

Колхоз баштаар чери ниити ху-ралдарын артель Уставын эзугаар чыылдырбайн, колхозчуларнын са-нал-онаны албайн, ниитинин күжү-биле ажалды шитирлөвөй, чүлге баштаар черин хуралыңа чугаала-жыры-биле кызыгарлатынган, азы колхоз даргазы боу часкаан шит-тирлеп турар чорук колхозчу де-мократияны үрөп турары ол болгаш массанын адаандан өрү шүгүмчүл-дүн делгөртпейн турары ол болур.

Бичангаш, артель Уставын хаж-дымышкынары читпейн турар болгаш колхозчуларнын ажалга киржилгези, күш-ажылдын бүдүрүк-чүлү чавыс денелде турары бо.

Ниитиниң өңүдүн төлөтирип алы-ры-биле кады оң самчыгдакчылар-ын харнысалгага кирер херек.

Т. ЛОМАНОВ.

Кореяда болушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командьлалынын дыңнады

ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демо-краттыг Республиканың Улустун ар-миязының Кол командьлалынын июль 18-те медээлээни болза, эрткен хүннерин дургузунда бүгү фронту-ларга ол черлеринге ужуру-дузалыг түлдүшкуннар болган.

Июль 18-те улустун шериглериниң эсептиг кезектери дайзынын 2 самолеттарын андара аткан болгаш үш самолеттарын кемдеткен.

ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демо-краттыг Республиканың Улустун ар-миязының Кол командьлалынын

июль 19-та медээлээни болза, эрткен хүнүн дургузунда улустун шериг-лериниң кезектери Поньхоньунд барын талазыга болгаш Сянмок-тоң биле Тындрди аразында фрон-туун угаостонга дайзынга удур кадыг-дошкун түлдүшкуннарын чо-руткан.

Июль 19-та улустун шериглериниң эсептиг кезектери дайзынын беш самолеттарын андара аткан болгаш дөрт самолеттарын кемдеткен.

(СЭТА).

Аныктарның болгаш студентилерниң Бүгү-делегей фестивалиниң киржикчилеринге Фредерик Жолио-Кюриниң чоруткан бижин

БУХАРЕСТ. Тайбын болгаш пай-ыран дээш аныктарны болгаш студентилерниң чорудуп турар 4 ду-гаар Бүгү-делегей фестивалиниң киржикчилерине Тайбының Бүгү-делегей Фөвүлениниң даргазы Фре-дерик Жолио-Кюриниң чоруткан бижин июль 19-та Бухарестиниң солуннары парлап үндүргөн.

Ында чугаалап турары: Силер идеяларынарны болгаш дуржулга-рыны солчуп силер спортчу болгаш культура коллективтеринер-биле маргыладаларга ужуражып тургаш, кижир-төрөлдөгөнгө улустар аразынын акы-думалажылгазынын болгаш найыралынын улуг үлөгерин, анаа идегелдерге бодаарга хөйну бээр си-лер. Кайгамчыктыг хоорай ийи неде-ляниң дургузунда силерни ачынар-да аныктарнын найыралынын, тайбынын найсылалы болу бээр.

Силер боттарынарың улустары-гарга чана береш, тайбынын идея-ларын камгалаарын үргүлчүлөп, улустар аразында эп-найыралдыг чурттаарында түш тургустунган болгаш

ынчангаш улустар аразынын мар-гыладалыг бүгү айтырыларын тай-бын чугаалажышкынарын дуза-зы-биле шиттирлеп болур деп чү-вени көргүспүшаан, берген үлөгер-чижээнерин улам непертедирер.

Ол магалыг идеянын дамчыдык-чылары болу береш азы дамчыдык-чылары болуп артышаан, силер бистин үениң эң-не улуг шимчээши-нинге, бүгү делегейде чүс-чүс ми-лион тайбын талалачыларынын ор-ганизастиг болгаш чангыс-ай шим-чээшкенин киржип турарыңар ол болур. Бичангаш, силер тайбын камгалап алырыңа демнеерни ка-тыштырбышаан, бодунарың эргө-лөрүң болгаш ол эргелерни бол-дунар аргаларын камгалап турары-ңар ол болур. Силер келир үе дээш демисежиң турар силер. Силер амы-далды тылелгезин хандырып ту-рарыңар ол деп ук бижикте оон ынай чугаалап турар.

(СЭТА).

Кореяга тайбычыдылга дугайында чугаалажышкынаар

ПЕКИН. Сянхуа агентилениниң Кэсондан дамчыдып турары болза, тайбычыдылга дугайында чугаала-жышкынаарда корей-кыдат төлөз-лер июль 19-та дараазында дыңна-дыгын парлааннар.

Июль 19-та төлөзлөриң бүрүн составтыг хуралыңа корей-кыдат төлөзлөриң баштыны генерал Нам Ир тайбынчыдылганын негелдөлөрүн күөседирин хандырынын дугайында корей-кыдат таланын меделелин номчаан болгаш ынчангаш ук ай-

тырыгын чугаалажып-ла турарын оон-биле сохсаткан.

Тайбынчыдылга дугайында ду-гуржулгага ат салырынын мурунда янзы-янзы белеткел ажалдарын чо-рудар дээш база катан хаалгыг ху-ралды чорударын ийи талалар бо хуралыңа база чөпшөрөшкөңгөн.

Июль 20-ден эгелээш ийи талаар-ын штаб офицерлери ангы-ангы белүктер болуп алгаш ужуражыр-лар.

(СЭТА).

Герман Демократтыг Республикага чөдгөччилерни судтааны

БЕРЛИН. АДН агентилениниң ме-делеп турары болза, июль 17-де болган фашистиг үнүшкүннерин бе-леткээрине болгаш чорударыңа идепейкип киришкени дээш тутту-руп хорудатырган элээн каш чөд-гөччилерин херээниң талазы-биле суд чорудулгазы Эрфуртка эрткен.

Герман Демократтыг Республка-нын конституциязынын чогуур чүл-деринге болгаш контроль чөвүле-нин директиваларыңа үндөзүлөш, кем-буруу үлөгөдикчилерни ылаптыг шиткен. Кол буруудатырыкчы, Эк-кольштедт чурттуг (Апольд району) шажычы Эдгар Митценхейм 6 чыл-

га хорудалдыг кара-бажыңга, бу-руудатырыкчы Гельмут Ердинг ийи чылда кара-бажыңга, Курт Хейнеке бир чылда кара-бажыңга, Фриц Пише 6 айда кара-бажыңга шиттирген.

Суд чорудулгазыңа тодарааны болза, буруудатырыкчылар Герман Демократтыг Республиканын ча-заанга удур фашистиг үнүшкүннер-ни кылдырыче Эккольштедтин чо-нуң албадап турган болгаш тайбын чурттакчыларга удур күчүлээшкени үлөлдөп турганнар.

(СЭТА).

Харнысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ШӨЙҮНДҮНҮҢ ХАЛДАВЫРЛЫГ ААРЫГЛАРЫ

аьш-чемден, судган болгаш холдарнын хирлинден дамчып неперээр.

Халдарының дөстелге-лери болза, аарыг чораян болгаш кадык кижилериниң бадмалостуг аарыгларыннан болур.

Бодунары болгаш уруг-ларны баш бурунгаар, чо-гуур өй-шаанда тардынар.

Аарыг кижилерни эмнегеге доп-дораан чедирер. Санитар-гигиеналыг нормаларны болгаш корум-чурумну күөсетпешаан, силер бодунарны болгаш олгандыр турар чо-ну ижин тифинден болгаш дизентериядан камгалаар.

Тыва областың санитар-чырыдышкын бажыңы.

